

Школі села Новомалин – 180 років

Ведучий рубрики **Микола МАНЬКО**, директор Державного історико-культурного заповідника Острога

Сто вісімдесят років тому – 6 (18) лютого 1841 р. – у Новомалині при церкві Івана Богослова відкрили школу, яка поклала початок освітній репутації цього села на Острожчині.

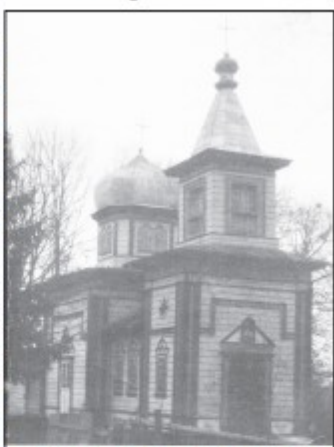
Про дату заснування Новомалинської школи свідчить архівна знахідка у фондах Державного історико-культурного заповідника Острога. Це статистична відомість за 1855 р. з переліком 24 училищ, відкритих упродовж 1838 – 1841 рр. при церквах Острога (Успенській соборній і Воскресенській Новомиській) і ще 22 сіл, приписаних до Острозького міського благочинницького округу Волинської-Житомирської православної епархії. У відомості зазначені назва села та його парафіяльної церкви, точна дата заснування училища при храмі, кількість наставників і учнів у навчальному закладі (окремо – хлопчиків і дівчаток). У переліку цих церковних шкіл є і відкрита 180 років тому в Новомалині.

До останнього часу датою заснування школи в селі вважали 1877 р., названий у відомій багатотомній праці історика-краєзнавця **Миколи Теодоровича** за опису церков і парафій Волинської епархії. Цілком можливо, що того року школа була відновлена після деякої перерви у своїй діяльності або ж включена в єдину систему церковно-парафіяльних шкіл.

Значимо, що перша згадка про Новомалин (тоді ще село Глухів) – 14 липня 1437 р. А 1590 р. тогочасний власник села з роду Єло-Малинських отримав привілей на заснування навколо свого замку міського поселення з правом на прове-

дення ярмарків і торгів та отриманням у майбутньому самоуправління за Магдебурзьким правом. Місто отримало назву в честь роду свого засновника – Новомалин. Пізніше Новомалин утратив свій міський статус, але зберіг свою назву – уже як село.

В останній чверті XIX – на початку XX ст. новомалинська школа була однокласною – спочатку з двоєрічним, потім із трьохрічним курсом навчання. Зростання авторитету і значення школи пов'язане, насамперед, з ім'ям її завідувача і настоятеля храму Івана Богослова священника **о. Дмитра Писаржевського**, який обійняв новомалинську парафію у 1898 р. і залишався на ній до 1911 р. Очоловану ним школу з цього часу обов'язково згадують як зразкову в усіх щорічних звітах про церковно-парафіяльні школи Волинської епархії – як із викладання загальноосвітніх предметів, так і Закону Божого та церковного співу. 1903 р. було збудоване нове двоповерхове приміщення школи з учительськими квартирами. Другий поверх будівлі згорів у жовтні 1943 р., коли нацисти палили село. Відбудований після війни перший поверх і сьогодні служить під шкільні класи. А 1905 р. з ініціати о. Писаржевського Новомалинська церковно-парафіяльна школа з однокласної була реорганізована у двокласну – з п'ятирічним курсом навчання. Це була друга за часом створення двокласна церковно-парафіяльна школа в Острозькому повіті – після відомої школи при церкві села

Стара церква Івана Богослова у Новомалині, споруджена 1861 р. на кошти **Томаша-Оскара Сосновського**.

Здобеція. Наступного року при новомалинській школі відкрили учительське відділення з двоєрічним курсом навчання для підготовки педагогів для сільських шкіл грамоти з можливістю поглибити педагогічну освіту в недалекій від Новомалина Держманській Свято-Федорівській церковно-учительській школі (пізніше – семінарії). «Знаменитою» в одному зі своїх романів назвав школу в Новомалині визначний письменник родом із Держман **Улас Самчук**.

Як повідомляла преса, у ті роки новомалинська школа була одним із перших сільських навчальних закладів, де відбувалися музичні вечори з фортепіано і «чарівним ліхтарем», а також влаштовували різдвяно-новорічні ярмарки з дитячими виступами і солодкими подарунками. Далеко за межами Новомалина славився церковний хор учнів та випускників місцевої школи, в якій церковний спів був одним із головних предметів.

У новомалинській школі напередодні Першої світової війни, за даними тієї ж періодики, учні-хлопчики стали навчатися «потешному строю» – початкової військової підготовки.

10. Андр. Писарев при Івані Писаревському	1898	чолов.	6	..	..	..	..	..	..
11. Андр. Писарев при Івані Писаревському	1898	чолов.	7	..	..	..	..	..	..
12. Андр. Писарев при Івані Писаревському	1898	чолов.	8	..	..	..	..	..	..
13. Андр. Писарев при Івані Писаревському	1898	чолов.	9	..	..	..	..	..	..
14. Андр. Писарев при Івані Писаревському	1898	чолов.	10	..	..	..	..	..	..
15. Андр. Писарев при Івані Писаревському	1898	чолов.	11	..	..	..	..	..	..